

ENANİYET VE TEVAZÛ

AYET VE HADISLER.....	1
ENÂNİYETİN MAHİYETİ.....	1
ENÂNİYETİN TEHLİKELERİ.....	2
ENÂNİYETİ YENMENİN YOLLARI.....	3
TEVAZÛ.....	3
TEVAZÛ BAZEN GIZLI ENÂNİYETTİR.....	4
ENÂNİYETİN ÇEŞİTLERİ.....	4
KIMLERE TEVAZÛ GÖSTERİLİR?.....	5
VECİZ SÖZLER:.....	6
Özet:.....	6

Ayet ve Hadisler

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ
الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

“Rahman’ın has kulları o kimselerdir ki onlar yerde tevazû ile yürürler. Cahiller kendilerine laf atarsa “Selâmetle!” derler.” (Furkan Suresi, 25/63)

وَخُفِضَ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

“Sana uyan müminlere (merhamet) kanadını indir.” (Şûarâ Suresi, 26/215)

İyâz İbni Himâr radiyallahu anh’tan rivayet edildiğine göre, peygamberlik silsilesinin mührü Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdular: “Allah Teâlâ hazretleri bana: O kadar mütevazı olun (kendinizi öyle sıfırlayın ki; artık daha) kimse kimseye böbürlenmez ve kimse kimseye zulmetmez hâle gelsin, diye bildirdi.” (Müslim, Cennet 64)

Ebû Hureyre radiyallahu anh’tan rivayet edildiğine göre, iki cihanın vesile-i saadeti Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dedi: “Allah Teâlâ hazretleri şöyle buyurdular: Azamet benim izârım, kibriyâ da benim ridâm mesabesinde sadece bana has iki sıfatımdır. Kim bu iki sıfatı benimle paylaşmaya yeltenirse onu hakkıyla paylar ve cehenneme atarım.” (Müslim, Birr 136)

(Azamet: Mahlûkat tarafından takdir ve kabul edilmiş yücelik ve izzet. **İzâr:** Belden aşağı elbise. **Kibriyâ:** Mahlukat tarafından bilinsin veya bilinmesin zâtına ait yücelik. **Ridâ:** Belden yukarı elbise.)

Ebu Sa’îdi'l-Hudri radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Kim Allah Teâla hazretlerinin rızası için bir derece tevazû izhar eder (alçak gönüllü) olursa, Allah, onu bu sebeple, bir derece yükseltir. Kim de Allah'a bir derece kibirde bulunursa, Allah da onu bu sebeple bir derece alçaltır, böylece onu esfel-i safîlîne (aşağıların aşağısına) atar."

Enâniyetin Mahiyeti

Enâniyet, değişik kullanım şekilleriyle "ben" mânâsına gelen "ene"den türetilmiş bir kelime.. **insanın kendisi, özü, şahsiyeti** mânâları yanında, ona,

varlık, eşyâ ve hâdiseler hakkında tefrik, temyiz, okuma ve değerlendirme imkânı da veren "ene"; aynı zamanda **bilme, inanma ve bu çerçevedeki ferdî ve içtimaî sorumluluklar karşısında insanı bir muhatap durumuna yükselten unsurdur.** Ene'yi, nefis yerinde kullananlar da olmuştur ki, bu yönüyle o, insanın gerçek kimliği, hakikati, daha da önemlisi kendi mahiyeti dahil pek çok hakaiki ölçüp belirlemede mühim bir unsur (vâhid-i kıyâsî), sınırlılığıyla sınırsızlığa ışık tutan bir projektör, tenâhîsi içinde Nâmütenâhî'ye bakan doğru sözlü bir şahit ve açılmaz gibi görülen mânevî kapıları açabilecek sihirli bir anahtardır. **Bu anahtarı kullanmasını bilenlere** Allah, varlık, eşyâ ve esrâr-ı ulûhiyete ait öyle derin sırlarını açar ki, **bu sayede "ene" -ben ve ego da diyebilirsiniz- insanın en nuranî derinliği hâline gelir** ve "Kenz-i Mahfî"nin lisan-ı fasîhi olur.

Onu bilmeyen ve mahiyetinden haberdar olmayanlara gelince, **onlar için "ene" öyle bir gayya ve bir girdaptır ki,** şimdiye kadar ne dev cüsseleri yutmuş, nice herkölleri yere sermiş, ne hanlar devirmiş ve ne hânümanları yerle bir etmiştir. Yükselenler onun **acz u fakr kanatlarıyla yükselmiş,** çakılıp yerinde kalanlar da onun **çalım, gurur ve iddialarının kurbanı** olmuşlardır. O, **imanla doğru okunmadığı, mahiyetine acz u fakr esaslarına göre bakılmadığı** veya kendini kendine mâlik saydığı, sayıp aynadaki sureti hakikat sandığı durumlarda kibre girmiş, gurur mırıldanmış, bencillikle gürlemiş, kini, nefreti ve hiddetiyle hayvanları aratmamış, şehvânî istekleriyle hep bohemler gibi yaşamış, çalım, caka ve başkalarını hafife alma türünden komplekslerden kurtulamamış ve kendi kendinin meshûru olmuş, çeşit çeşit illetlerle mâlûl bir özür; şahsî hazlarından gayrı bir şey düşünmeyen/düşünemeyen hodbîn bir gurur âbidesidir. Kendini güçlü hissettiği ve fırsat da yakaladığı zamanlarda, gözünü kırpmadan herkesi ezip geçen bir tiran bozması, **hak ve hürriyetler konusunda** saygısız bir nemrut ve Allah, Peygamber tanımayan bir nankördür. Zayıf ve güçsüz olduğu ya da ihtiyaçlarla kıvrandığı durumlarda ise o, kapıkulu saydığı kimselerin bile ayaklarına kapanacak kadar zelillerden zelil zavallının tekidir.

Aksine o, **Allah'a imanla tenevvür edip acz u fakrını kavradığı,** beden ve cismâniyetin uydusu olmaktan sıyrılıp kalbî ve **ruhî hayat ufkuna yöneldiği,** şevk u şükürle şahlanıp Hak rızasına kilitlendiği takdirde de âdeta müzekkâ bir ruha dönüşür ve öteki yanı itibarıyla bütün fena huyların menşei olmasına mukabil bu derinliği açısından güzel ahlâkın (mehâsin-i ahlâk) en temel unsuru hâline gelir.

Üstad Bediüzzaman, "ene"nin Âdem (aleyhisselâm) zamanından günümüze kadar insanlık âleminin etrafında dal-budak **salmış hem nuranî bir Tûbâ-i Cennet hem de müthiş bir Zakkum-u Cehennem çekirdeği mahiyetinde olduğunu vurgular ve ona bu iki âlemin de kapılarını açacak bir anahtar nazarıyla bakar.** Ona göre "ene"nin bu birbirinden ayrı derinliklerinin temsilcileri ve bu temsilcilerin teşkil ettikleri cereyanlar da vardır. **Bunlardan biri silsile-i nübüvvet cereyanı, diğeri de diyaneti kabul etmeyen felsefe akımıdır.**

Din tanımayan ve diyanete baş kaldıran felsefî cereyan/cereyanlar bir zakkum ağacı gibi çevrelerine her zaman şirk ve dalâlet zulmetleri neşretmiş ve insanlığın ufkunu karartmışlardır. **Onlardan, akli biricik esas kabul edenlerin dünyasında** dehriyyûn, maddiyyûn ve tabiiyyûn... gibi kimseler yetişmiş ve bunlar saf yığınların baştan çıkarılmalarına sebebiyet vermişlerdir. **Kuvvet ve şiddeti öne çıkaranların atmosferinde** Nemrut'lar, Şeddad'lar, Firavun'lar boy atıp gelişmiş ve kitlelere kan kusturmuşlardır. **Hayatı, cismânî ve bedenî arzulara, isteklere bağlı götürenlerin çizgisinde** insanın süflî hislerini gıcıklayan tanrıçaları, totemleri ve putlarıyla bohemiğe açık ruhların başlarını döndürmüş ve yığınları akla-hayale gelmedik sapıklıklara sürüklemişlerdir. (Enâniyet ve Egoizm, Sızıntı, Mayıs 2005)

Enâniyetin Tehlikeleri

Benliği ve benlik buudlu şeyleri terk etmek çok önemlidir ve önemine binaen de üzerinde ne kadar durulsa yeridir. Zira **kâmil insan olabilmenin birinci şartı** budur. O ise, insan olmanın yegâne gayesidir. **Şeytan benlik ve enâniyet sebebiyle huzurdan kovulmuştur.** Her halde, onun huzurdan kovulmasını netice veren şeyler, insanın huzura kabulüne sebep olacak değildir. (Fasıldan Fasıla 2)

Hususiyle de günümüz insanları için **en kaygan zeminlerden birisi enâniyettir. Hayatı kendi benliğine göre yorumlama, her şeyi şahsî takdir ve tercihlerine bağlama,** umuma açık olan ve vicdan genişliğinden kaynaklandığı için fevkalade bir enginliği bulunan şeyleri kendi dar vicdanına, daha doğrusu daralttığı vicdanına göre değerlendirerek pek çok geniş daraltma, dolayısıyla dünya kadar himmet ona açık duruyorken kapıları sürgüleme ve istifadeye kapalı olma... İşte, bütün bunlar, iyi bir mü'min olma yollarında buzlanma hâsil eden ve zincirleme kazalara sebebiyet veren faktörlerdir ve hepsi de bir yönüyle sefahet sebebidir. Biz sefaheti, daha ziyade yeme-içme, zevke-sefaya düşkün olma, sadece cismânî arzular arkasında koşma ve bohemce yaşama gibi şeylere bağlasak ve buna rahat düşkünlüğü desek de, o şekilde bir bencilliğe girme, **enâniyet davası gütme de bir ruh sefaletidir.** Bu hastalığa yakalanan bir insanın gönlündeki mücadele azim ve kararlılığının tahtına enâniyeti tatmin duygusu gelip oturur. **İ'la-yı kelimetullah sevdasının,** dini dünyaya duyurma tutkusunun **yerini, tanınma ve bilinme isteği** alır. Karşılık beklemeden dine ve millete hizmet etme mülahazası dünyevî beklenti hücumlarına ve şahsî çıkar düşüncesine mağlup olur. Böyle bir bitiş sürecine giren insanın da artık hiç kimseye faydası olmaz. (ÜB, Ayaklarımızı Kaydırma Allahım)

Enâniyeti Yenmenin Yolları

İnsan her zaman gurur ve kibir esintilerine karşı duyarlı olmalı ve **devamlı murakabe, muhasebe ile nefsini ezmesini bilmelidir.** Zannediyorum bunun en kestirme yolu da, **mazhar olunan bütün iyiliklerin Allah'tan geldiğini kabul, tasdik, itiraf ve ilan etmektir.** Yoksa gurur, kibir ve kendini beğenme

gibi hastalıklar bünyeye yerleşir ve bir daha da onları yerleştikleri yerden söküp atmak mümkün olmaz.

Üstad Bediüzzaman'ın da dediği gibi, insan kuru üzüm çubuğuna benzer. Nasıl ki o kuru çubuğun, üzümler üzerinde bir hak iddiası söz konusu değildir. Öyle de insan, kendindeki meziyetleri sahiplenemez ve bunların kendisinden kaynaklandığını iddia edemez.

Gurur, kendini bulamamış küçük insanlara âit bir boşluktur. Yine Üstadın dediği gibi: Cemiyet hayatında herkesin görünmek istediği bir pencere vardır. Boyu kısalar görünmek için ayak parmaklarının ucuna doğrularak uzun görünmeye çalışırlar ki, bu durum esasen onların kısılalığını ele verir. Boyu uzunlara gelince onlar da görünmemek için iki büklüm olurlar. Bu **itibarla tevazû, bir büyüklük emaresi, tekebbür de küçüklük emaresi sayılmıştır**. Evet, büyüklerde büyüklüğün işâreti küçük görünmek, küçüklerde küçüklüğün işâreti de büyük görünmektir.

Basit insanlarda kompleks olur. Zaten büyüklenme de bunun bir tezahürüdür. Hâlbuki inanan insanlarda aşağılık duygusu olmamalı. Aslında; bunca İlâhî lütuflarla serfiraz mü'minde niçin aşağılık duygusu olsun ki?. Evet, bir kere o, kendini idrak seviyesinde bir insandır. İkincisi, imân gibi bir cevhere sahiptir. Üçüncüsü, eğer yapabiliyorsa, imân ve Kur'ân hizmetinde kendine düşen önemli misyonu vardır. Bütün bu meziyetlerle taltif edilmiş bir insanda aşağılık duygusu olamaz ve olmamalı. Öyleyse kibir, gurur ve kendini beğenmişlik gibi kötü duygular da onda olmamalı. (FF-2/ Perspektif)

Tevazû

Tevazû, bir haldir; insanın kendi içinde kendini yenmişliğinin ifadesi ve kibirden, çalımdan; gururdan vazgeçmenin adıdır. Öyle ya, insanın caka yapmaya, çalım satmaya ne hakkı vardır? Âriye bir Ôelbise' ile çalım satılır mı? Allah, giydirdiği o âriye elbiseyi istediği zaman geri alabilir. Eğer O bize, "Üzerinizde Bana ait olan şeyleri şöyle bir tarafa ayırın da, kendinize ait şeylerle Bana bir tekmil verin" dese, herhalde O'na gösterebilecek hiçbir şeyimiz kalmayacaktır. Böyle bir soruya muhatap olsam, benim diyeceğim şudur: "Ya Rabbi, ben hiç oğlu hiçim. O kadar ki, hiçliğimi bile Sana ait bir şeyle ifade ediyorum; çünkü bunu söyleyen ben, Sana aidim ve kendi adıma hiçim."

Tevazû, sürekli böyle bir idrak kuşağında yaşamanın bir diğer adıdır. Eğer insan bu idrak seviyesine ulaşamamış ve bunu varlığının bir buudu haline getirememişse, o takdirde, yer yer boynunu mütevazı bir kimseymiş gibi bükmesi, riyakârlıktan öte bir ma'nâ ifade etmez.

Kısaca, tevazû ve müsamaha, Peygamberlere ait iki sıfattır. Tevazûun zıddı kibir, çalım; müsamananın zıddı ise yobazlık ve bağınazlıktır. Günümüzde yobazlığın en şiddetlisi, küfür ve ilhad cephesinde görülmektedir. Merhum Necip Fazıl, yobazlığı müslümanlara yamamak isteyenlere karşı tavır alır ve onu asıl sahiplerine iade ederek, "küfür yobazı" derdi. (FF-1/Ruhî Hayat)

Tevazû Bazen Gizli Enâniyettir

İnsanın enâniyet virüsünden kurtulması, hiç olmazsa “ben” yerine “biz” demesi ve hep O’nu göstereceği bir ufku yakalamaya talip bulunması çok önemlidir. Ne var ki, bu meselede de çok tehlikeli bir kayma noktası vardır. **Tevazûya niyet tevazûyu kibire dönüştürür;** mütevazî görünmek için mahcup mahcup durma çok çirkin bir riyakarlık ve yalandır. Bu tür davranışların arkasında başkalarına “estağfirullah” dedirtme yatırımları vardır. Eğer, süklüm püklüm olmalar, eğilmeler, temennâ durmalar insanın tabiatının bir neticesi ve gönlün dışarıya aksetmesinin bir sonucu değilse, bunlar şirk işmam eden “estağfirullah” yatırımlarıdır. Esas olan, İslâm ahlâkını tabiat haline getirmek, Kur’an’ın ahlâkıyla ahlâklanmak ve Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’in (aleyhi ekmelüttehâyâ) edebiyatıyla edeplenmektir. Böyle bir duygu ve düşünce kayması da açık kibir, gurur ve ucubdan daha tehlikelidir. Açık kibir bellidir, fark edilebildiği ve bilindiği için ondan dönme ihtimali vardır. Fakat tevazû ve mahviyetin altına gizlenmiş kibir, gurur ve ucubdan kurtulmanın yolu yoktur. Bunlar hiç iflah etmeyen öldürücü virüsler gibidir.

“Ben bir hiçim” dersin; götürür bir yere bir kaç lira sadaka verirsin, verirken de hiç kimseye görünmezsin, fakat öyle tehlikeli bir mülâhazan vardır ki; “Bu insanlar neden bu kadar kör; yok mu şu cömertliğimi fark edecek bir adam. Allah rızasına niyet ettik, gizli gizli veriyoruz ama şu fedakarlığımı da görülse ve söylense fena mı olur?” düşünceleri sarmıştır zihnini. Belki niyetinde duruluğu yakalayamadığın bir sefere çıkmış ve sonra da “Vatanımı, sevdiğilerimi geride bırakıp bu uzak diyarlara hicret ettim. Ben bunu söylemiyorum ama bazıları vefalı olmalı değil mi? Fedakarlığımı görüp takdir etmek düşmez mi onlara?” der ve kadr u kıymetinin bilinmediğinden yakınırsın. Ya da, va’z u nasihat edersin, kalem oynatırsın, la’l ü güher gibi kelimeler döktürürsün, zahiren bir beklentin de yok gibidir; Allah rızası için vazife yaptığını söylersin. Fakat, Allah korusun, içten pazarlıklısıdır ve gizli gizli beklentilerin vardır; bu beklentilerin, yer yer manasız alınganlıklarınla kendini ele verse de, sen farkına varamazsın; çünkü, öldürücü bir hastalık, ruhunu sarmıştır bir kere. Beynine kıymık gibi saplanan bir virüse tutulmuşundur. Ve eğer, bu tür mülâhazalar kalbinde bütün bütün yer etmişse, mahvolduğun katîdir senin. Cenâbı Allah bizi mahviyet, tevazû, hacâlet ve enâniyeti nefyetme mülâhazaları altında kendini satma gibi helak edici hastalıklardan muhafaza buyursun. (Ümit Burcu)

Enâniyetin Çeşitleri

Birincisi, **şahsî enâniyet**. Şahsî enâniyet az veya çok, **küllî veya cüz’i herkeste** vardır. Evet, benlikte öyle bir özellik var ki, insanı merkezden, kendisinden uzaklaştırır, “... men ittehaze ilâhehû hevâhu... ‘...kendi heva ve heveslerini Tanrı edinen kimse...’ ” (Furkan Suresi, 25/43; Casiye Suresi, 45/23) sırrınca anlatılan derekeye düşürür. **Sadece kendini, kendi yaptıklarını beğenen** bir seviyeye, daha doğrusu böyle bir seviyesizliğe düşürür insanı. Bazen de

başkalarının güzel yaptıkları şeyleri, **sırf kendisi yapmadığı için** çirkin bulur böyleleri.

İkincisi ise, bir cemaate mensup olmanın verdiği bir başka türlü enâniyet. Çok açık ve net bir ifade ile “Kahramanlar yaratan bir ırkın ahfadıyız”a bedel, “Dünyanın dört bir yanında eğitim öğretim faaliyetleri ile ülkemizin adını bayraklaştıran, saadet asrı hariç İslâm ve belki de insanlık tarihi boyunca eşi menendi görülmemiş bir hızla faaliyet alanını genişleten, insanlığın geleceği adına asırlardır ihmal edilen ahlâkî temelleri atan bir hareketin gönüllü fertleriyiz” şeklinde bir yaklaşım. Hâlbuki bizleri bu yola hidayet eden de, o yolları lütuf ve ihsan eden de **sadece Cenâb-ı Hak**. M. Akif’in deyişi ile **bugün biz neye malik isek hepsi onun vergisi ve biz sadece ona medyûnuz**. Üstad Hazretleri ne güzel söyler: **“Bilmeyerek bu yolda istihdam ediliyoruz.”** Kendisini sorguladığı bir başka yerde; “Hem deme ki ‘Ben mazharım. Güzele mazhar ise güzelleşir.’ Zira temessül etmediğinden, mazhar değil, memer olursun. Hem deme ki, ‘Halk içinde ben intihap edildim. Bu meyveler benimle gösteriliyor. Demek bir meziyetim var.’ ” Aynı hakikati diğer bir misal içinde şöyle anlatır: “Hem nasıl ki yeryüzünde bulunan parlak şeylerin, güneşin akisleriyle parlamaları ve denizlerin yüzlerinde kabarcıkların, ziyanın lem’alarıyla parlayıp sönmeleri, arkalarından gelen kabarcıklar yine hayalî güneşçiklere aynalık etmeleri bilbedâhe gösteriyor ki, o lem’alar, yüksek bir tek güneşin cilve-i in’ikâsıdır.” Yani senin güneşle irtibatın budur. Güneşe müteveccih olman ondandır diyor. Yirmialtıncı Söz’de de “Sen, ey riyakâr nefsim! ‘Dine hizmet ettim’ diye gururlanma, *‘İnne’llâhe leyüeyyidü heze’ddîne bi yed-i racüli’l-fâcir.*’ sırrınca, müzekkâ olmadığın için, belki sen kendini o recül-ü fâcir bilmelisin. Hizmetini, ubûdiyetini, geçen **nimetlerin şükrü** ve **vazife-i fitrat** ve **farîze-î hilkat** ve **netice-i san’at bil, ucb ve riyadan kurtul**” diyor. (Gurbet Ufukları)

Kimlere tevazû gösterilir?

Mü’minin aziz ve zelil görünmesi gereken yerler vardır. Âyet bu hususu genel olarak mü’min ve kâfir olarak belirtmiş. Mü’minlere karşı zillet ve tevazû, kâfirlere karşı izzet ve azamet... Buna göre mü’min cephede, düşmanlarına karşı aziz görünür. Aziz görünmek mecburiyetindedir. Bu tür bir atmosferde aksi bir tutum ve davranış dış çevrelerde yenilmiş hissini uyarır. Bu da mü’minin Allah’a olan nisbetine dokunur. Bir diğer ifadeyle “Allah’ın kulu ve kölesiyim” diyen birinin düşmanlara karşı göstereceği zillet, Efendimiz Aleyhissalâtu vesselâm’a raci olur. Hâlbuki mü’minin ona olan intisabı onun başını her daim dik tutmasını gerektirir. Dolayısıyla diyalog adına girilen süreçte de Müslümanlar tavırlarını izzet-i İslâmiyeden taviz vermeyecek şekilde ayarlamak zorundadırlar.

Evet, her zaman küfür düşüncesine karşı dimdik olmamız lâzım. Sırtımızda taşıdığımız Müslümanlığımızdan utanmamamız lâzım. Ne tarz-ı telebbüsümüzden ne selef-i sâlihînin yürüdüğü caddede yürümekten utanmamalıyız. Fakat bana öyle geliyor ki bizler daha ziyade mü’minlere karşı aziz, kâfirlere karşı zelil davranıyoruz. Özellikle azıcık okumasını-yazmasını ve konuşmasını bilen insanlar,

başkalarına tepeden bakmaya başlıyor. Çok büyük şeyler keşfetmiş gibi âlemi hor ve hakir görüyorlar. Kendisini Gazâlî'ye, Şah-ı Geylanî'ye eşit görmeye başlıyor. Büyük insan görmemişliğin getirdiği boşluk bu. İnanıyorum onlardan birkaçını görseydik, Allah'la münasebetlerinde nasıl tavır takındıklarına şahit olsaydık utancımızdan yerin dibine girerdik.

Diğer taraftan kâfir/kâfirler karşısında, onların gücü karşısında zillet yaşıyoruz. Birer minare olmamız gereken yerde kuyu oluyor, kuyu olmamız gereken yerde de dimdik minare gibi görünüyoruz. Günümüzde böyle bir terslik var; ümidim o ki, bu terslik bazı terbiye yuvalarının eski dönemde bizlere verdiği terbiyeyi elde etmemiz ölçüsünde dengelenecektir.

Üstad'ın "Sünûhât"ta verdiği **bir ölçü** var. Buna göre **hayat-ı içtimaiyede** herkesin görmek ve görünmek için bir penceresi vardır. Boyu uzun olanlar pencereden görünmek için tekavvüs ederler, boyu kısa olanlar da görünmek için tetâvül ederler. Büyük olmanın Allah indinde gerçek emaresi yüzü yerde olmaktır. İnsanın şekli dahi olsa en büyük anı secdedeki anıdır. Dolayısıyla Allah'a en yakın olduğu an da o andır. "Akrabu mâ yekûnü-l abdü min Rabbihî fehüve sâcid" buyuruyor Allah Resûlü; öyleyse "fe eksirû fihâ edduâ" Ama boşsa bir insan, aşağılık duygusuyla, belli komplekslerle hareket ediyorsa, kimin ne dediğini bilmiyor, sadece nasara-yensuru demesini öğrenmişse o boşluğunu başkalarına çalım çakararak kapatmaya çalışır.

Evet, bu bir ölçüdür. Kim açıktan açığa kendinden, yaptıklarından bahsediyorsa, öksürükleriyle kendini duyurmak istiyorsa, çeşitli beklentiler içindeyse, âlemin kendi başarıları(!) karşısındaki alâkasızlığından rahatsızlık duyuyorsa o boş bir insandır. Hususiyle Allah'la münasebeti açısından kopuğun tekidir. (GU, Muhasebe Kuşağı)

Veciz Sözlere:

İnsanda en tehlikeli damar **enâniyettir**. Ve en zaif damarı da odur. (Yirmi Dokuzuncu Mektup)

Senin vazifen fahr değil, şükürdür. **Sana** layık olan şöhret değil, **tevazûdur**, hacalettir.

Senin hakkın medih değil istiğfardır, nedamettir. **Senin** kemalin hodbinlik değil, hudabinliktedir. (On Sekizinci Söz)

Özet:

1- **Kullanmasını** bilenler için "ene" insanın en nuranî derinliği hâline gelir, bilmeyenler için ise "ene" bir gayya ve bir girdaptır.

2- **Enâniyet**, en kaygan zeminlerden birisidir ve Enâniyet davası gütme de bir ruh sefaletidir.

3- **Tevazûya** niyet tevazûyu kibire dönüştürür. Öyleyse onu, tabî bir şekilde kazanmaya, içten gele gele yapmaya çalışmak gerekir.

4- İki çeşit enâniyet vardır: Şahsî enâniyet ve Cemaat enâniyeti.

5- Mü'mine karşı tevazû ile yaklaşılmalı, kâfir ve küfür düşüncesine karşı ise dik durulmalıdır.

6- Tevazû göstereni Allah yüceltir, kibirleneni Allah zelil kılar.

RİSALE.....	2
TEVAZU GÖSTERMEK.....	2
NE ZAMAN TEVAZU?.....	3
NİMETLERİ KETMETMEK.....	4
PIRLANTA.....	4
ENANİYET VE EGOİZM.....	4
ENANİYET VE AİDİYET HİSLERİ.....	8
MÜMİNİN AZİZ VE ZELİL OLMASI.....	11
ÖLDÜREN BİR VİRÜS.....	13
BİR MUHASEBE.....	15
BENLİĞİ TERKETME.....	16
TEVAZU.....	16
BENCİLLİK GİRDABI.....	17
HÜVE.....	18
İDDİALİ OLMAMA.....	19

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

“Rahman’ın has kulları o kimselerdir ki onlar yerde tevazu ile yürürler. Cahiller ken-
dilerine laf atarsa “Selâmetle!” derler.” (Furkan, 25/63)

لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ

“Sakin o kâfirlere bir kısma geçici bir zevk olarak verdiğimiz dünya nimetlerine
göz dikme! Onların iman etmemelerinden ötürü üzülme ve müminlere kol kanat ger, onları
şefkatle koru.” (Hicr, 15/88)

HADİS

İyâz İbni Himâr radiyallahu anh’dan rivayet edildiğine göre, peygamberlik silsilesinin
mührü Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdular: “Allah Teâlâ hazretleri bana:
O kadar mütevâzi olun (kendinizi öyle sıfırlayın ki; artık daha) kimse kimseye böbürlenmez
ve kimse kimseye zulmetmez hâle gelsin, diye bildirdi.” (Müslim, Cennet 64)

Ebû Hureyre radiyallahu anh’dan rivayet edildiğine göre, iki cihanın vesile-i saadeti
Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dedi: “Allah Teâlâ hazretleri şöyle buyurdular:
Azamet benim izârım, kibriyâ da benim ridâm mesabesinde sadece bana has iki sıfatımdır.
Kim bu iki sıfatı benimle paylaşmaya yeltenirse onu hakkıyla paylar ve cehenneme atarım.”
Azamet: Mahlukat tarafından takdir ve kabul edilmiş yücelik ve izzet. İzâr: Belden aşağı

elbise. Kibriyâ: Mahlukat tarafından bilinsin veya bilinmesin zâtına ait yücelik. Ridâ: Belden yukarı elbise. (Müslim, Birr 136)

Ebu Sa'îd'l-Hudri radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Kim Allah Teâla hazretlerinin rızası için bir derece tevazu izhar eder (alçak gönüllü) olursa, Allah, onu bu sebeple, bir derece yükseltir. Kim de Allah'a bir derece kibirde bulunursa, Allah da onu bu sebeple bir derece alçaltır, böylece onu esfel-i safilîne (aşağıların aşağısına) atar."

RİSALE...

Ey fahre meftun, şöhrete mübtelâ, medhe düşkün, hodbinlikte bîhemta sersem nefsim! Eğer binler meyve veren incirin menşei olan küçücük bir çekirdeği ve yüz salkım ona takılan üzümün siyah kurucuk çubuğu; bütün o meyveleri, o salkımları kendi hünerleri olduğu ve onlardan istifade edenler o çubuğa, o çekirdeğe medh ve hürmet etmek lâzım olduğu, hak bir dâva ise; senin dahi sana yüklenen nimetler için fahre, gurura belki bir hakkın var. Halbuki sen, daim zemme müstehaksın. Zira o çekirdek ve o çubuk gibi değilsin. Senin bir cüz'-i ihtiyarın bulunmakla, o nimetlerin kıymetlerini fahrin ile tenkîs ediyorsun. Gururunla tahrib ediyorsun ve küfranıyla ibtal ediyorsun ve temellükle gasbediyorsun. Senin vazifen fahr değil, şükürdür. Sana lâyık olan şöhret değil, tevazudur, hacâlettir. Senin hakkın medih değil istiğfardır, nedâmettir. Senin kemâlin hodbinlik değil, hüdâbinliktedir. Evet sen benim cismimde, âlemdeki tabiata benzersin. İkiniz, hayrı kabûl etmek, şerre merci olmak için yaratılmışsınız. Yâni fâil ve masdar değilsiniz, belki münfail ve mahalsiniz. Yalnız bir tesiriniz var: O da hayr-ı mutlakdan gelen hayrı, güzel bir Sûrette kabûl etmemenizden şerre sebep olmanızdır. Hem siz birer perde yaratılmışsınız. Tâ güzelliği görülmeyen zâhirî çirkinlikler size isnad edilip, Zât-ı Mukaddese-i İlahiyenin tenzihine vesile olasınız. Halbuki bütün bütün vazife-i fitratınıza zıd bir Sûret giymişsiniz. Kabiliyetsizliğinizden hayrı şerre kalbettiğiniz halde, Hâlîkınızla güya iştirak edersiniz. Demek nefisperest, tabiatperest gâyet ahmak, gâyet zâlimdir.

Hem deme ki: "Ben mazharım. Güzele mazhar ise, güzelleşir." Zira, temessül etmediğinden mazhar değil, memer olursun.

Hem deme ki: «Halk içinde ben intihab edildim. Bu meyveler benim ile gösteriliyor. Demek bir meziyetim var.» Hâyır, hâşâ! Belki herkesten evvel sana verildi; çünkü herkesten ziyade sen müflis ve muhtaç ve müteallim olduğundan en evvel senin eline verildi.

TEVAZU GÖSTERMEK

Ben görüyorum ki: Kur'an-ı Hakîm'in hakaikine ait bazı kemalât, o hakaikede dellâllik eden vasıtalarla veriliyor. Şu ise yanlıştır. Çünkü me'hazın kudsiyeti, çok bürhanlar kuvvetinde tesirat gösteriyor; onun ile, ahkâmı umuma kabul ettiriyor. Ne vakit dellâl ve vekil gölge etse, yani onlara teveccüh edilse, o me'hazdaki kudsiyetin tesiri kaybolur. Bu sır içindir ki, bana karşı haddimden çok fazla teveccüh gösteren kardeşlerime bir hakikatı beyan edeceğim. Şöyle ki:

Bir insanın müteaddid şahsiyeti olabilir. O şahsiyetler ayrı ayrı ahlâkı gösteriyorlar. Meselâ: Büyük bir memurun, memuriyet makamında bulunduğu vakit bir şahsiyeti var ki; vakar iktiza ediyor, makamın izzetini muhafaza edecek etvar istiyor. Meselâ: Her ziyaretçi için tevazu' göstermek tezellüldür, makamı tenzildir. Fakat kendi hanesindeki şahsiyeti, makamın aksiyle bazı ahlâkı istiyor ki, ne kadar tevazu' etse iyidir. Az bir vakar gösterse, tekebbür olur. Ve hâkeza... Demek bir insanın, vazifesi itibariyle bir şahsiyeti bulunur ki, hakikî şahsiyeti ile çok noktalarda muhalif düşer. Eğer o vazife sahibi, o vazifeye hakikî lâyıksa ve tam müstaid ise, o iki şahsiyeti birbirine yakın olur. Eğer müstaid değilse, meselâ bir nefer, bir müşir makamında oturtulsa, o iki şahsiyet birbirinden uzak düşer; o neferin şahsî, âdî, küçük hasletleri; makamın iktiza ettiği âlî, yüksek ahlâk ile kabil-i te'lif olamıyor.

NE ZAMAN TEVAZU?

Bâzan tevâzu', küfran-ı ni'meti istilzam ediyor; belki küfran-ı nimet olur. Bazan da tahdis-i nimet, iftihar olur. İkisi de zarardır. Bunun çare-i yegânesi ki; ne küfran-ı nimet çıksın, ne de iftihar olsun. Meziyet ve kemalâtları ikrar edip, fakat temellük etmeyerek, Mün'im-i Hakikî'nin eser-i in'âmı olarak göstermektir. Meselâ: Nasilki murassa' ve müzeyyen bir elbise-i fahireyi biri sana giydirse ve onunla çok güzelleşsen, halk sana dese: "Mâşâallah çok güzelsin, çok güzelleştin." Eğer sen tevazu kârane desen: "Hâşâ!.. Ben neyim, hiç. Bu nedir, nerede güzellik?" O vakit küfran-ı nimet olur ve hulleyi sana giydiren mâhir san'atkâra karşı hürmetsizlik olur. Eğer müftehirane desen: "Evet ben çok güzelim, benim gibi güzel nerede var, benim gibi birini gösteriniz." O vakit, mağrurane bir fahirdir.

İşte fahirden, küfrandan kurtulmak için demeli ki: "Evet ben güzelleştim, fakat güzellik libasıdır ve dolayısıyla libası bana giydirenindir, benim değildir." İşte bunun gibi, ben de sesim yetişse, bütün Küre-i Arz'a bağırarak derim ki: Sözler güzeldirler, hakikattirler; fakat benim değildirler, Kur'an-ı Kerim'in hakaikinden telemmu' etmiş şualardır.

yani: "Kur'anın hakaik-i i'cazını ben güzelleştiremedim, güzel gösteremedim; belki Kur'anın güzel hakikatları, benim tabiratlarımı da güzelleştirdi, ulvîleştirdi." Mâdem böyledir;

hakaik-i Kur'anın güzelliği namına, Sözler namındaki âyinelerinin güzelliklerini ve o âyinedarlığa terettüb eden inayat-ı İlâhiyeyi izhar etmek, makbul bir tahdis-i nimettir.

NİMETLERİ KETMETMEK

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenâb-ı Hakk'ın verdiği nimetleri söyleyip ilân ve tahdis-i nimet etmek, bazan gurura ve kibre incirar eder. Tevazu kasdıyla da o nimetleri ketmetmek iyi değildir. Binaenaleyh ifrat ve tefritten kurtulmak için istikamet mizanına müracaat edilmeli. Şöyle ki:

Her bir nimetin iki vechi vardır. Bir vechi insana aittir ki insanı tezyin eder, medar-ı lezzeti olur. Halk içinde temayüze sebep olur. Mucib-i fahr olur, sarhoş olur. Mâlik-i Hakikî'yi unuttur. En nihayet kibir ve gurur kuyusuna düşürtür. İkinci vechi ise, in'am edene bakar ki, keremini izhar, derece-i rahmetini ilân, in'amını ifşa, esmasına şهادet eder. Binaenaleyh tevazu, ancak birinci vecihle tevazu olabilir. Ve illâ küfranı tazammun etmiş olur. Tahdis-i nimet dahi, ikinci vecihle manevî bir şükür olmakla memduh olur. Yoksa kibir ve gururu tazammun ettiğinden mezmundur. Tevazu ile tahdis-i nimet şöylece bir içtimaları var:

Bir adam hediye olarak bir palto birisine veriyor. Paltoyu giyen adama başka bir adam "Ne kadar güzel oldun." dediğine karşı "Güzellik paltonundur." dediği zaman, tevazu ile tahdis-i nîmeti cem'etmiş olur.

PIRLANTA

ENANİYET ve EGOİZM

Enâniyet, değişik kullanım şekilleriyle "ben" mânâsına gelen "ene"den türetilmiş bir kelime.. insanın kendisi, özü, şahsiyeti mânâları yanında, ona, varlık, eşyâ ve hâdiseler hakkında tefrik, temyiz, okuma ve değerlendirme imkânı da veren "ene"; aynı zamanda bilme, inanma ve bu çerçevedeki ferdî ve içtimaî sorumluluklar karşısında insanı bir muhatap durumuna yükselten unsurdur. Ene'yi, nefis yerinde kullananlar da olmuştur ki, bu yönüyle o, insanın gerçek kimliği, hakikati, daha da önemlisi kendi mahiyeti dahil pek çok hakaikî ölçüp belirlemede mühim bir unsur (vâhid-i kıyâsî), sınırlılığıyla sınırsızlığa ışık tutan bir projektör, tenâhîsi içinde Nâmütenâhî'ye bakan doğru sözlü bir şahit ve açılmaz gibi görülen mânevî kapıları açabilecek sihirli bir anahtardır. Bu anahtarı kullanmasını bilenlere Allah, varlık, eşyâ ve esrâr-ı ulûhiyete ait öyle derin sırlarını açar ki, bu sayede "ene" -ben ve ego da diyebilirsiniz- insanın en nuranî derinliği hâline gelir ve "Kenz-i Mahfi"nin lisan-ı fasîhi olur.

Onu bilmeyen ve mahiyetinden haberdar olmayanlara gelince, onlar için "ene" öyle bir gayya ve bir girdaptır ki, şimdiye kadar ne dev cüsseleri yutmuş, nice herkölleri yere sermiş, ne hanlar devirmiş ve ne hânümanları yerle bir etmiştir. Yükselenler onun acz u fakr kanatlarıyla yükselmiş, çakılıp yerinde kalanlar da onun çalım, gurur ve iddialarının kurbanı olmuşlardır. O, imanla doğru okunmadığı, mahiyetine acz u fakr esaslarına göre bakılmadığı veya kendini kendine mâlik saydığı, sayıp aynadaki sureti hakikat sandığı durumlarda kibre girmiş, gurur mırıldanmış, bencillikle gürelemiş, kini, nefreti ve hiddetiyle hayvanları aratmamış, şehvânî istekleriyle hep bohemler gibi yaşamış, çalım, caka ve başkalarını hafife alma türünden komplekslerden kurtulamamış ve kendi kendinin meshûru olmuş, çeşit çeşit illetlerle mâlûl bir özür; şahsî hazlarından gayrı bir şey düşünmeyen/düşünemeyen hodbîn bir gurur âbidesidir. Kendini güçlü hissettiği ve fırsat da yakaladığı zamanlarda, gözünü kırpmadan herkesi ezip geçen bir tiran bozması, hak ve hürriyetler konusunda saygısız bir nemrut ve Allah, Peygamber tanımayan bir nankördür. Zayıf ve güçsüz olduğu ya da ihtiyaçlarla kıvrandığı durumlarda ise o, kapıkulu saydığı kimselerin bile ayaklarına kapanacak kadar zelillerden zelil zavallının tekididir.

Aksine o, Allah'a imanla tenevvür edip acz u fakrını kavradığı, beden ve cismâniyetin uydusu olmaktan sıyrılıp kalbî ve ruhî hayat ufkuna yöneldiği, şevk u şükürle şahlanıp Hak rızasına kilitlendiği takdirde de âdeta müzekkâ bir ruha dönüşür ve öteki yanı itibarıyla bütün fena huyların menşei olmasına mukabil bu derinliği açısından güzel ahlâkın (mehâsin-i ahlâk) en temel unsuru hâline gelir.

Şimdiye kadar pek çok mutasavvıf ve kelâmcı, bazen "ene" unvanıyla, bazen de "nefis" namıyla bu konu üzerinde durmuş ve önemli açıklamalarda bulunmuşlardır. Mevzuun tafsilatını onlara havale ederek, burada birkaç cümle ile de olsa Üstad Bediüzzaman'ın bu hususla alâkalı mülâhazalarına temas etmek istiyorum:

O, Kur'ân-ı Kerim'deki emanet hakikatinin pek çok yönlerinden birinin de "ene=ego" olduğunu ifade sadedinde; "ene"nin Âdem (aleyhisselâm) zamanından günümüze kadar insanlık âleminin etrafında dal-budak salmış hem nuranî bir Tübâ-i Cennet hem de müthiş bir Zakkum-u Cehennem çekirdeği mahiyetinde olduğunu vurgular ve ona bu iki âlemin de kapılarını açacak bir anahtar nazarıyla bakar. Ona göre "ene"nin bu birbirinden ayrı derinliklerinin temsilcileri ve bu temsilcilerin teşkil ettikleri cereyanlar da vardır. Bunlardan biri silsile-i nübüvvet cereyanı, diğeri de diyaneti kabul etmeyen felsefe akımıdır. Din tanımayan ve diyanete baş kaldıran felsefî cereyan/cereyanlar bir zakkum ağacı gibi çevrelerine her zaman şirk ve dalâlet zulmetleri neşretmiş ve insanlığın ufkunu

karartmışlardır. Onlardan, akli biricik esas kabul edenlerin dünyasında dehriyyûn, maddiyyûn ve tabiiyyûn... gibi kimseler yetişmiş ve bunlar saf yığınların baştan çıkarılmalarına sebebiyet vermişlerdir. Kuvvet ve şiddeti öne çıkaranların atmosferinde Nemrut'lar, Şeddat'lar, Firavun'lar boy atıp gelişmiş ve kitlelere kan kusturmuşlardır. Hayatı, cismânî ve bedenî arzulara, isteklere bağlı götürenlerin çizgisinde insanın süflî hislerini gıcıklayan tanrıçaları, totemleri ve putlarıyla bohemiğe açık ruhların başlarını döndürmüş ve yığınları akla-hayale gelmedik sapıklıklara sürüklemişlerdir.

Nübüvvet cereyanına gelince o, "kuvve-i akliye" dalında enbiyâ, mürselîn, evliyâ ve siddikîn meyvelerini yetiştirmiş; "kuvve-i dâfia" dalında âdil hakimleri, melek gibi melikleri semere vermiş; "kuvve-i câzibe" dalında da suret ve sîret güzellikleriyle serfiraz ismet kahramanlarının gelişmesine ortam hazırlamıştır. Bu açıdan, peygamberlik ufku itibarıyla "ene"nin bir kulluk unvanı ve esrâr-ı ulûhiyetin de bir aynası olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki, bu yörüngede "ene" kendini bir abd bilir, Yaratan'ın hizmetinde olduğunu düşünür; O'na karşı hâlisâne kulluğa yönelir ve hemen her zaman O'nu hoşnut etme arkasından koşar. Aklına aldanıp nefesine yenik düşenler, güzeli, çirkini birbirine karıştırıp egoyu sabit bir hakikat şeklinde mütalâa edenler, dolayısıyla da, Hakk'a kul olacaklarına değişik mâlihulyalara dalarak cismânî hazırlarından başka bir şey düşünmeyenler, varlık ve hâdiselere insanca bakıp onu muhteva enginliğiyle duyamayanlar, duyamayıp kendi bencilliklerinin darlığında heba olup gidenler egoizm gayyaları içinde boğuladursunlar, "ene"deki sırrı anlayanlar yürürler Hakk'ın inayet gölgesinde O'nun rıza ufkuna doğru...

"Ene"nin olumsuz yanıyla alâkalı bir derinlik sayılan Frenkçe "egoizm" de dediğimiz "enâniyet", kendine düşkünlük, yalnız kendini düşünme, her faaliyetini bir kısım şahsî çıkarılara bağlı götürme, her işi bencillik mülâhazasıyla ele alma ve o mülâhaza ile bitirme de diyeceğimiz bir ruh hastalığının unvanıdır. Böyle bir karakter, başkalarından söz edildiği, onlara teveccühte bulunulduğu hemen her yerde feveran eder, kıskançlıklara girer -üzerinde durulabilir- hırsla kıvrınır; hızını alamaz gıybet, iftiraya başvurur ve "onlar" dediği kimseleri karalamak için elinden gelen her mel'aneti irtikâp eder.

Bazı kimselerde, bunun bir iki adım daha ötesinde, kendini mutlak üstün ve eşsiz görme, hatta kendine "gaye insan" nazarıyla bakma, aptalca hüsnüzan ve teveccühlere takılarak bir görüntü sergileyebilmek için maskaralık diyebileceğimiz fantezilere girme ve "ben" merkezli bir dünya kurarak kendini anlatma, meziyetlerini sayıp dökme cinneti söz konusudur ki, bunu da muzaaf enâniyet anlamında "egosantrizm" sözcüğüyle ifadelendirebiliriz. Böyleleri her hâdiseyi kendi bakış açılarına göre yorumlar, herhangi bir

konuyu, onun enginliği ve derinliği çerçevesinde değil de, kendi egoizminin darlığı içinde ele alır, değerlendirir; sonra da, kendince çıkardığı hükümleri başkalarına da dayatmaya çalışır. Aslında, bu tipler kendi heva ve heveslerine öylesine kilitlidirler ki, kendilerinden başkasını görmez/göremez, kendi hülyaları dışında hiçbir şey bilmez, bilmek de istemez; kimseyi sevmez ve hayırla da yâd etmezler. Kendilerini insanî fazilet ve meziyetlerin merkezine oturttukları için her zaman redd-i müdahale hissiyle gergin ve kavgaya hazır bir hâlleri vardır. Hele bunların arasında nefesine âşık ve taparcasına ona bağlı bir kısım narsisler bulunmaktadır ki, bunlar tıpkı çocuklar gibi, gördükleri her nesneye sahip olmak ve başkalarına ait şeyleri elde etmek için sık sık onlarla kavgaya tutuşur ve mütemâdi hır-gür çıkarırlar.

Böylelerinde hiç mi hiç içtimaî sorumluluk hissi gelişmemiştir; onlar, hemen her zaman heva ve heveslerine göre hareket ederler. Olabildiğine kibirli ve gururludurlar; herkesi hafife alır ve âleme tepeden bakarlar. Bir de bu hasta ruhlar, çevrelerindeki saf yığınlar tarafından alkışlanıyor, ferdî bencillikleri herhangi bir cemaate mensubiyetle besleniyorsa - buna "cemaat enâniyeti" de denebilir- daha bir derinleşir, nemrutlaşır ve akla-hayale gelmedik fenalıklara sebebiyet verebilirler. Firavun böyle bir ruh haletiyle "Ben sizin en yüce rabbinizim."² sözleriyle hırlamış, bir başkası "Ben de ihya eder ve öldürürüm."³ deme cür'etinde bulunmuş; bir diğeri ise "Ben bu serveti kendi imkân ve kendi bilgimle elde ettim."⁴ hezeyanlarıyla gürlemiştir. Günümüzde çokça bulunduğu gibi, kimileri de mânâ âleminin devasa kametlerinin dahi telâffuz etmediği/edemediği "Ben Mehdiyim.", "Ben Mesihim.", "Ben kutbum, kutb-u irşadım", "Ben gavsım"... türünden saçmalıklarda bulunmuş; sürekli ben merkezliliğin karakteristik hırıltılarıyla kibirini, ucbunu, fahrini, makam sevdasını ve nefis muhabbetini seslendirmiş ve kulluğun esası olan acz u fakr, tevazu, mahviyet ve hacâlet... gibi hususlardan habersiz cahil kitleleri iğfal etmişlerdir.

Aslında bunlardaki sefalet ve ruh sukutuna sebebiyet veren hep aynı şeylerdir: Şeriat mantığından habersizlik, mütemerrid nefs-i emmârenin güdümünde bulunma, şöhetperestlik ve bohemce yaşama arzusu... gel gör ki, bu zelil insanlar, her zaman kendilerini farklı yaratılmış gibi görüp gösterir ve çevrelerine birer misyon insanı olduklarını empoze etmeye çalışırlar. Böyleleri herkesi sıradan, hor ve hakir varlıklar sayar ve onların da bir şeyler yapabileceklerini kat'iyen kabul etmezler. Hele bir de etraflarında bu duyguyu sık sık tetikleyen bir kısım müdâhinler varsa -ki her zaman var olmuştur- bunlar öylesine bir büyüklük hissine kapılırlar ki, herhalde bu ölçüdeki bir enâniyeti ifade için "mük'ap bencillik" sözü bile yetmeyecektir. Zannediyorum böylelerinin hâline en uygun isim "megalomani" olacaktır.

Pöhpöhe açık ve alkışa teşne bu tiplerin sapık hislerine, aldanmış yandaşlarının iddiaları da inzımam edince ortaya en tipik bir narsis çıkar. Sever kendini Allah'ı gerçekten sevenlerin sevdiği kadar.. tapar hevasına putperestlerin tanrıçalarına taptığı seviyede.. yanında Peygamber'den bahsedildiğinde dahi rahatsızlık duyar; "O'nun temsilcisi ve izdüşümüyüm." gibi hezeyanlarla -kendi inanmasa da- çevresini bir kısım muğlak ve müphem şeylere inandırmaya çalışır. Bütün hareket ve faaliyetlerinde hep takdir ve tebcil beklentisi içindedir. Damlasının derya, zerresinin güneş gösterilmesini arzu eder. Dahası, etrafını kendisine karşı çok derin bir medyuniyet içinde görmek ister; ister ve herkesin her şeyine gözünü dikerek, meşru ve gayri meşru bütün arzularının yerine getirilmesi beklentisine girer. Bekledikleri gerçekleşmeyince de çevresini yakar-yıkar, şuna-buna gönül koyar, en yakınlarını bile vefasızlıkla suçlar ve altından kalkılamayacak, is'âf edilemeyecek hak iddialarında bulunur. Zaten başkalarıyla da her zaman kavga içindedir; hasetle kıvrır durur.. gıybetle, iftira ile boşalır.. kinle, nefretle sürekli hafakanlar yaşar; "Ne kendi eyler rahat ne halka verir huzur." (Anonim) Yıkılıp gitse de cihandan mirasçıları onu kabre kadar götürür.

Dipnotlar

1. Ahzâb sûresi, 33/72
2. Naziat sûresi, 79/24
3. Bakara sûresi, 2/258
4. Kasas sûresi, 28/78

Sızıntı, 1 Mayıs 2005

ENANİYET VE AİDİYET HİSLERİ

Bizim hamuru Müslümanlıkla yoğrulmuş insanlar olarak, inayete güvenmekle beraber, irademizi esas alarak davranışlarımızı ayarlamamız gerekir. Zira âdet-i ilâhî günahlara girme durumunda o lâtifelerin sönmesini ve ölmesini netice veriyor.

Bu çerçevede iki önemli tehlikeye dikkatlerinizi çekmek istiyorum: Çoklarımızın içki, kumar, hırsızlık türü günahlar kategorisi içine girmediği için belki dikkat etmediği; ama işin aslına bakılırsa birçok lâtifelerin ölmesine neden olan iki yanlış histir bunlar. Aslında ikisini bir başlık altında da toplayabiliriz: Enaniyet. Ama biri şahsî enaniyet, ikincisi yaptığı yararlı işlerle başarılı gözüküp ve halk nezdinde öyle kabullenilen bir cemaate mensup ve aid olmanın verdiği cemaat enaniyeti.

Birincisi, şahsî enaniyet. Şahsî enaniyet az veya çok, küllî veya cüz'î herkeste vardır. Günümüzdeki Kur'ân mesleği, Bediüzzaman Hazretlerinin enfes tesbitleri içinde acz, fakr, ihtiyaç, şevk, şükr, tefekkür ve şefkat gibi umdeler üzerine müessesdir. Bu hasselerin her biri bir bütünün parçaları olmasının yanı sıra, aynı zamanda birbirinin lâzımıdır. Dolayısıyla zincirde halka veya halkalar eksik kalacak ve insan kâmil mertebeye hiçbir zaman çıkamayacaktır. Şimdi hem bu halka içinde bulunup hem bu Kur'ân mesleğine intisap edip hem de onun gereklerini bilmeme ve kurallarını uygulamama, insanı farkına varmadan daireden uzaklaştırır. Onun için meslek kurallarını bilme ve onlara riayet etme, o meslekte başarılı olmanın yegane yoludur.

Evet, benlikte öyle bir özellik var ki, insanı merkezden, kendisinden uzaklaştırır, "... men ittehaze ilâhehû hevâhu... '...kendi heva ve heveslerini Tanrı edinen kimse...' ” (Furkan 25/43, Casiye 45/23)” sırrınca anlatılan derekeye düşürür. Sadece kendini, kendi yaptıklarını beğenen bir seviyeye, daha doğrusu böyle bir seviyesizliğe düşürür insanı. Bazen de başkalarının güzel yaptıkları şeyleri, sırf kendisi yapmadığı için çirkin bulur böyleleri.

İkincisi ise, bir cemaate mensup olmanın verdiği bir başka türlü enaniyet. Çok açık ve net bir ifade ile “Kahramanlar yaratan bir ırkın ahfadıyız” a bedel, “Dünyanın dört bir yanında eğitim öğretim faaliyetleri ile ülkemizin adını bayraklaştıran, saadet asrı hariç İslâm ve belki de insanlık tarihi boyunca eşi menendi görülmemiş bir hızla faaliyet alanını genişleten, insanlığın geleceği adına asırlardır ihmal edilen ahlâkî temelleri atan bir hareketin gönüllü fertleriyiz” şeklinde bir yaklaşım. Hâlbuki bizleri bu yola hidayet eden de, o yolları lütuf ve ihsan eden de sadece Cenâb-ı Hak. M. Akif'in deyişi ile, bugün biz neye malik isek hepsi onun vergisi ve biz sadece ona medyûnuz. Üstad Hazretleri ne güzel söyler: “Bilmeyerek bu yolda istihdam ediliyoruz.” Kendisini sorguladığı bir başka yerde; “Hem deme ki ‘Ben mazharım. Güzele mazhar ise güzelleşir.’ Zira, temessül etmediğinden, mazhar değil, memur olursun. Hem deme ki, ‘Halk içinde ben intihap edildim. Bu meyveler benimle gösteriliyor. Demek bir meziyetim var.’ ” Aynı hakikati diğer bir misal içinde şöyle anlatır: “Hem nasıl ki yeryüzünde bulunan parlak şeylerin, güneşin akisleriyle parlamaları ve denizlerin yüzlerinde kabarcıkların, ziyanın lem'alarıyla parlayıp sönmeleri, arkalarından gelen kabarcıklar yine hayalî güneşçiklere aynalık etmeleri bilbedâhe gösteriyor ki, o lem'alar, yüksek bir tek güneşin cilve-i in'ikâsıdır.” Yani senin güneşle irtibatın budur. Güneşe müteveccih olman ondandır diyor. Yirmialtıncı Söz'de de “Sen, ey riyakâr nefsim! ‘Dine hizmet ettim’ diye gururlanma, ‘İnne'llâhe leyüeyyidü heze'ddîne bi yed-i racüli'l-fâcir.’ sırrınca, müzekkâ olmadığın için, belki sen kendini o recül-ü fâcir bilmelisin. Hizmetini, ubûdiyetini, geçen

nimetlerin şükürü ve vazife-i fitrat ve farîze-î hilkat ve netice-i san'at bil, ucb ve riyadan kurtul" diyor.

Evet, bu zât, -hâşâ- "estağfirullah"a yatırım yapmıyor, kendine nasıl bakıyorsa öyle konuşuyor, mazhariyeti söylemiyor, hatta ona memerriyet diyor. Kendini vahdet-i vücudçulardan farklı olarak bir ayna misali tecelligâh olarak görüyor. Onlar malûm, tüm varlığı cansız akisler olarak kabullenir. Camî gibi bazıları açıktan açığa evham ve hayalat der varlığa. Yani bakış açımıza göre değişiyor eşyanın mahiyeti. Netice itibarıyla insanın bu şekilde bakması lâzım kendine. Hâlbuki biz tam aksini yapıyoruz, Cenâb-ı Hak lütfediyor, biz kendimize mâlederek söylüyoruz. Ve bazen meseleyi, karşı tarafı aldatmak için inşaallah ile, maşaallah ile süslüyor ve besliyoruz. Bunlar da riyanın koruyucu serası, mahfazası, kabuğu oluyor. Bana göre bu Allah adına yapılan gizli bir saygısızlık. Yani "Ben yaptım, ben ettim..." deme açık, "Allah'ın izniyle, inşaallah, maşaallah..." gibi koruyucu seralar içinde konuşma tarzı da gizli saygısızlık. Tabi bunlar gerçekten kalbte yer bulmayıp, sadece dilin ucundan zahiri kurtarmak için söylenen sözlerse.

Bu açıdan Kur'ân dairesi içinde bulunan herkes ciddî bir tehlike sath-ı mailinde bulunuyor. Onun için herkesin bir muhasebe ve murakabe ile nefsin oynadığı bu oyundan sıyrılması, bunun için de başkaları ile konuşurken, kendi kendine düşünürken, yazarken, çizerken hâsılı sürekli onun kudretini, onun inayetini, onun riayetini, onun hıfzını, onun kelaetini, onun vekâletini öne çıkarması lâzım.

Evet, ferdî enaniyet, cemaat enaniyetine inzimam edince kırılmaz bir hâl alıyor. Aslında herkesin malûmu olduğu üzere eserlerde "ene"(ben)yi kırmak için "nahnu(biz)"ye müracaat etmek tavsiye ediliyor. Ama burada "nahnu" de işe yaramıyor. Onun için "nahnu"yü de aşip "Hüve"(O)ye sarılmak gerektiğine inanıyorum. Zira, hepimizin sürekli rehabilitasyona, nasihate; bu ölçüleri zihnimizde canlı tutmaya ihtiyacımız var. Harun Reşid'in defalarca Fuzayl b. İyâz'ın dizlerinin dibinde hıçkırığa hıçkırığa ağladığını biliyoruz biz. Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin İzz b. Abdüsselâm'ın dizlerinin dibine kapanıp ağlaması da az değildir. Ya Zembilli'nin yanında hıçkırıklara boğulan koca sultan Yavuz Selim'e ne demeli...

Evet, "ve'l-muhlisûne alâ hatarin azîm" deniliyor hadiste. Yani "... İhlasa erenlere gelince, onlar da büyük tehlike içindedir." Menkıbe kitaplarında anlatılır, Hz. Musa, Cenâb-ı Hakka diyor ki; "Ya Rabbi! Hayret ediyorum, sana gelmiş, ulaşmış insanlar nasıl oluyor da başka mülâhazalara kapılıyorlar." "Ya Musa!" diyor Cenâb-ı Hak; "Onlar bana gelip ulaşanlar

değil, yoldakiler.” Allah hepimizi muhlisîn basamağını da aşır muhlas olanlar, yani ihlâsa erdirilmişler zümresine ilhak eylesin.

Allâhümme c’alnâ min ibâdike’l-muhlisîne’l-muhlasîn el-veriîne’z-zâhidîn el-mukarrabîne’r-râdîne’l-merdiyyîn es-sâfine’l-muhibbîne’l-mahbûbîn.

Amin, ya Rabbi!

Gurbet Ufukları

MÜMİNİN AZİZ VE ZELİL OLMASI

Mü’minin aziz ve zelil görünmesi gereken yerler vardır. Âyet bu hususu genel olarak mü’min ve kâfir olarak belirtmiş. Mü’minlere karşı zillet ve tevazu, kâfirlere karşı izzet ve azamet... Buna göre mü’min cephede, düşmanlarına karşı aziz görünür. Aziz görünmek mecburiyetindedir. Bu tür bir atmosferde aksi bir tutum ve davranış dış çevrelerde yenilmiş hissini uyandırır. Bu da mü’minin Allah’a olan nisbetine dokunur. Bir diğer ifadeyle “Allah’ın kulu ve kölesiyim” diyen birinin düşmanlara karşı göstereceği zillet, Efendimiz aleyhissalâtu vesselâma raci olur. Hâlbuki mü’minin ona olan intisabı onun başını her daim dik tutmasını gerektirir. Dolayısıyla diyalog adına girilen süreçte de Müslümanlar tavırlarını izzet-i İslâmiyeden taviz vermeyecek şekilde ayarlamak zorundadırlar.

Evet, her zaman küfür düşüncesine karşı dimdik olmamız lâzım. Sırtımızda taşıdığımız Müslümanlığımızdan utanmamamız lâzım. Ne tarz-ı telebbüsümüzden ne selef-i sâlihînin yürüdüğü caddede yürümekten utanmamalıyız. Fakat bana öyle geliyor ki bizler daha ziyade mü’minlere karşı aziz, kâfirlere karşı zelil davranıyoruz. Özellikle azıcık okumasını-yazmasını ve konuşmasını bilen insanlar, başkalarına tepeden bakmaya başlıyor. Çok büyük şeyler keşfetmiş gibi âlemi hor ve hakir görüyorlar. Kendisini Gazâlî’ye, Şah-ı Geylanî’ye eşit görmeye başlıyor. Büyük insan görmemişliğin getirdiği boşluk bu. İnaniyorum onlardan birkaçını görseydik, Allah’la münasebetlerinde nasıl tavır takındıklarına şahit olsaydık utancımızdan yerin dibine girerdik.

Diğer taraftan kâfir/kâfirler karşısında, onların gücü karşısında zillet yaşıyoruz. Birer minare olmamız gereken yerde kuyu oluyor, kuyu olmamız gereken yerde de dimdik minare gibi görünüyoruz. Günümüzde böyle bir terslik var; ümidim o ki, bu terslik bazı terbiye yuvalarının eski dönemde bizlere verdiği terbiyeyi elde etmemiz ölçüsünde dengelenecektir.

Üstad’ın “Sünûhât”ta verdiği bir ölçü var. Buna göre hayat-ı içtimaiyede herkesin görmek ve görünmek için bir penceresi vardır. Boyu uzun olanlar pencereden görünmek için tekavvüs ederler, boyu kısa olanlar da görünmek için tetâvül ederler. Büyük olmanın Allah

indeinde gerçek emaresi yüzü yerde olmaktır. İnsanın şekli dahi olsa en büyük anı secdedeki anıdır. Dolayısıyla Allah'a en yakın olduğu an da o anıdır. "Akrapu mâ yekûnü-l abdü min Rabbihî fehüve sâcid" buyuruyor Allah Resûlü; öyleyse "fe eksirû fihâ edduâ" Ama boşsa bir insan, aşağılık duygusuyla, belli komplekslerle hareket ediyorsa, kimin ne dediğini bilmiyor, sadece nasara-yensuru demesini öğrenmişse o boşluğunu başkalarına çalım çakarak kapatmaya çalışır.

Evet, bu bir ölçüdür. Kim açıktan açığa kendinden, yaptıklarından bahsediyorsa, öksürükleriyle kendini duyurmak istiyorsa, çeşitli beklentiler içindeyse, âlemin kendi başarıları(!) karşısındaki alâkasızlığından rahatsızlık duyuyorsa o boş bir insandır. Hususiyle Allah'la münasebeti açısından kopuğun tekidir.

Gurbet Ufukları

Bediüzzaman Hazretleri'nin, "Hücumât-ı Sitte" diyerek ele aldığı en tehlikeli şeytânî tuzaklar da birer mezelle-i akdâmdır. Hubb-u câh, korku, tamâ, ırkçılık, enaniyet ve tenperverlik gibi kapanlara yakalanarak latifelerini öldüren insanların sayısı da hiç az değildir. Makam arzusu, tanınma tutkusu ve şöhret düşkünlüğü demek olan hubb-u câh az çok hemen her insanda vardır ve başta ehl-i dünya olmak üzere pek çokları için öldürücü bir kayma noktasıdır. Kimseden korkmamanın yegâne çaresinin, korkulması gereken gerçek kaynaktan korkmak olduğunu bilmeyenler için de havf bir ölüm çukurudur. Bir şeyi hırsla istemek, açgözlülük ve doymazlık manalarına gelen tamâ ise, bazı şer odaklarının mü'minleri bile kendi menfur emellerine alet etmek için kullandıkları, gazâb-ı ilahîyi celb eden ve hayat-ı ebediyeyi bitiren bir tuzaktır. Devlet-i Âliye'nin de sonunu hazırlayan sebeplerden biri olan ırkçılık, insanın en zayıf ve fenalığa en açık damarını teşkil eden enaniyet (benlik) ve hak erlerini bile dört duvar arasına hapseden tenperverlik (rahata düşkünlük) gibi hastalıklar da ayakları kaydıran tehlike noktalarıdır.

Hususiyle de günümüz insanları için en kaygan zeminlerden birisi enaniyettir. Hayatı kendi benliğine göre yorumlama, her şeyi şahsî takdir ve tercihlerine bağlama, umuma açık olan ve vicdan genişliğinden kaynaklandığı için fevkalade bir enginliği bulunan şeyleri kendi dar vicdanına, daha doğrusu daralttığı vicdanına göre değerlendirerek pek çok geniş daraltma, dolayısıyla dünya kadar himmet ona açık duruyorken kapıları sürgüleme ve istifadeye kapalı olma... İşte, bütün bunlar, iyi bir mü'min olma yollarında buzlanma hasıl eden ve zincirleme kazalara sebebiyet veren faktörlerdir ve hepsi de bir yönüyle sefahet sebebidir. Biz sefaheti, daha ziyade yeme-içme, zevke-sefaya düşkün olma, sadece cismânî arzular arkasında koşma ve bohemce yaşama gibi şeylere bağlasak ve buna rahat düşkünlüğü

desek de, o şekilde bir bencilliğe girme, enaniyet davası gütme de bir ruh sefaletidir. Bu hastalığa yakalanan bir insanın gönlündeki mücadele azim ve karalılığının tahtına enaniyeti tatmin duygusu gelip oturur. İ'la-yı kelimetullah sevdasının, dini dünyaya duyurma tutkusunun yerini, tanınma ve bilinme isteği alır. Karşılık beklemeden dine ve millete hizmet etme mülâhazası dünyevî beklenti hücumlarına ve şahsî çıkar düşüncesine mağlup olur. Böyle bir bitiş sürecine giren insanın da artık hiç kimseye faydası olmaz.

ÖLDÜREN BİR VİRÜS

Burada bir hususu daha istidradî olarak arz etmek istiyorum: İnsanın enaniyet virüsünden kurtulması, hiç olmazsa “ben” yerine “biz” demesi ve hep O’nu göstereceği bir ufku yakalamaya talip bulunması çok önemlidir. Ne var ki, bu meselede de çok tehlikeli bir kayma noktası vardır. Bazen nefiyler (bir şeyin yokluğunu, var olmadığını ve tesirsizliğini ifade etmeler), çok güçlü isbatlardan (bir şeyin varlığını ikrar, itiraf ve tasdik etmelerden) daha güçlü isbat manasına gelir. Aynen öyle de, bazen iradî tevazu, iradî mahviyet ve iradi hacâlet kibir, gurur ve ucubdan kat kat daha fazla tehlikelidir. Tevazuya niyet tevazuyu kibire dönüştürür; mütevazi görünmek için mahcup mahcup durma çok çirkin bir riyakarlık ve yalandır. Bu tür davranışların arkasında başkalarına “estağfirullah” dedirtme yatırımları vardır. Eğer, süklüm püklüm olmalar, eğilmeler, temennâ durmalar insanın tabiatının bir neticesi ve gönlün dışarıya aksetmesinin bir sonucu değilse, bunlar şirk işmam eden “estağfirullah” yatırımlarıdır. Esas olan, İslâm ahlâkını tabiat haline getirmek, Kur’an’ın ahlâkıyla ahlâklanmak ve Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’in (aleyhi ekmelüttehâyâ) edebiyatıyla edeplenmektir. Yoksa, Allah korusun, sen Üstad Hazretlerinin dediği gibi, “Ben yokum, benim kudret ve ehliyetim de yok, konuşan yalnız hakikattir, hakikat-i imaniyedir.” der, herkesin elini eteğini öper ve günde belki yüz defa kendini nefyettiğini söylersin; fakat bu söz senin gönlünün sesi değilse, o tavır ve davranışlarında bir sunîlik varsa, o nefyin altında bin tane insanın seni isbat etmesi arzusu da var demektir; sen bir insan olarak “Ben yokum” desen de belki bin tane insanın seni tanımasını, bilmesini ve isbatını beklersin. Yüzün yerde görünse de gözün hep takdir alkışlarındadır. Böyle bir duygu ve düşünce kayması da açık kibir, gurur ve ucubdan daha tehlikelidir. Açık kibir bellidir, farkedilebildiği ve bilindiği için ondan dönme ihtimali vardır. Fakat tevazu ve mahviyetin altına gizlenmiş kibir, gurur ve ucubdan kurtulmanın yolu yoktur. Bunlar hiç iflah etmeyen öldürücü virüsler gibidir.

“Ben bir hiçim” dersin; götürür bir yere bir kaç lira sadaka verirsin, verirken de hiç kimseye görünmezsin, fakat öyle tehlikeli bir mülâhazan vardır ki; “Bu insanlar neden bu

kadar kör; yok mu şu cömertliğimi fark edecek bir adam. Allah rızasına niyet ettik, gizli gizli veriyoruz ama şu fedakarlığım da görülse ve söylense fena mı olur?” düşünceleri sarmıştır zihnini. Belki niyetinde duruluğu yakalayamadığın bir sefere çıkmış ve sonra da “Vatanımı, sevdiğilerimi geride bırakıp bu uzak diyarlara hicret ettim. Ben bunu söylemiyorum ama bazıları vefalı olmalı değil mi? Fedakarlığımı görüp takdir etmek düşmez mi onlara?” der ve kadr u kıymetinin bilinmediğinden yakınırırsın. Ya da, va’z u nasihat edersin, kalem oynatırsın, la’l ü güher gibi kelimeler döktürürsün, zahiren bir beklentin de yok gibidir; Allah rızası için vazife yaptığını söylersin. Fakat, Allah korusun, içten pazarlıklısıdır ve gizli gizli beklentilerin vardır; bu beklentilerin, yer yer manasız alınganlıklarınla kendini ele verse de, sen farkına varamazsın; çünkü, öldürücü bir hastalık, ruhunu sarmıştır bir kere. Beynine kıymık gibi saplanan bir virüse tutulmuşundur. Ve eğer, bu tür mülâhazalar kalbinde bütün bütün yer etmişse, mahvolduğun katîdir senin. Cenâbı Allah bizi mahviyet, tevazu, hacâlet ve enaniyeti nefyetme mülâhazaları altında kendini satma gibi helak edici hastalıklardan muhafaza buyursun.

Bu virüslere yakalanmadan ve kayma noktalarına takılmadan rıza-yı ilâhî hedefine yürüyebilmemiz için her şeyden önce Allah Teâlâ’ya sığınmamız gerekir. Oturup kalkıp, “Allahümme innê eûzu bike min en-üşrike bike şey’en ve ene a’lemu ve estağfiruke limâ lâa’lemu – Allahım, bile bile şirk koştuktan, Senden başkasını ilah tanıyıp Senin güç ve kuvvetinden başka seylere tesir-i hakiki vermektan Sana sığındığım gibi, bilmeden ve farkında olmadan karıştırdığım haltlardan da Sana sığınyor ve istiğfar ediyorum.” diyerek O’nun rahmet kapısına yönelmemiz icap eder.

Ümit Burcu

Günümüzde “ben, ben” diyerek oturup kalkma ve enaniyet mülâhazalarıyla dolup taşma belki her zamankinden daha fazladır. Öyle ki, bugün inanan insanlar bile “özgüven”, “kişisel gelişim”, “kendine güven” gibi unvanlar altında seredilen bir kısım düşünceleri şeytânı hoşnut edebilecek mülâhazalara çevirebilmektedirler. Oysa, hakiki mü’min kendine değil, Allah’a güvenir. Bir yandan, Cenâb-ı Hakk’ın verdiği iradeyi en iyi şekilde kullanır; diğer taraftan da, “Allahım beni göz açıp kapayıncaya kadar bile nefsimle başbaşa bırakma” der. Nefsine değil, Cenâb-ı Hakk’a itimad eder. Nefsini ve nefsânî duygularını an azılı düşman sayar; en güzel vekil, yegâne dost ve yardımcı olarak ise yalnızca Allah’ı bilir. Sürekli “Hasbunallah ve ni’me’l-vekil – Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran, 3/173) sözünü terennüm eder; “Ey Yüce Rabbimiz! Yalnız Sana güvenip dayandık, Sana yöneldik ve sonunda da Senin huzuruna varacağız” (Mümtehine, 60/4) hakikatini seslendirir.

Fakat, şimdilerde bencillik o kadar yaygındır ki, çoğu insanlar Cenâb-ı Hakk'ın lütuflarını bile enaniyetleri hesabına kullanmakta ve onları benliği besleyen birer unsur gibi algılamaktadırlar. Dolayısıyla da, aslında her biri birer yükselme helezonu olan nimetler, benlik adına kullanılınca helâke götüren birer tuzak halini almaktadırlar.

Hâsılı; keşke, güç, kuvvet, servet, zekâ, hafıza, beyan kabiliyeti ve daha değişik imkânlar gibi, zahirî fâikiyet unsurlarını, Hakk'a karşı birer medyûniyet, tevazu ve mahviyet vesilesi saysak... Keşke, Allah'ın ihsan ettiği bütün bu mazhariyetleri, O'na bağlı görme şuuruyla ölçüp, biçip, değerlendirerek, onları gönüllerimizde iki büklüm olma duygusuna çevirsek... Keşke, bütün tavır ve davranışlarımızı Hak karşısında rükû ve secde hâliyle, insanlar karşısında da saygı ve muhabbetle bezesek... Keşke, takdir edilip alkışlanmadan dolayı şımarıklığa, çevremizin hüsn-ü zannı sebebiyle küstahlığa ve ferdî enaniyetleri besleyen âidiyet mülâhazası ile de fâikiyet tavrına asla girmesek... Girmesek ve hep sade yaşasak, sade düşünssek ve sade konuşsak... Keşke!

İkinci Yağmurları

Madem ki, maneviyat âleminin sultanları olan bu Hak dostları dahi, kendilerini sıradan bir mü'min kabul ediyor, Allah tarafından tutulmazlarsa ayakta kalamayacaklarına gönülden inanıyor, iddia sayılabilecek beyanlardan olabildiğine kaçıyor ve en küçük kusurlarını bile gözlerinde büyütedikleri kadar büyütüp sürekli hacâletle gözyaşı döküyorlar; öyleyse, bize yakışan da evleviyetle azamî tevazu, mahviyet ve hacâlettir.

Vuslat Muştusu

BİR MUHASEBE

İnsan her zaman gurur ve kibir esintilerine karşı duyarlı olmalı ve devamlı murakabe, muhasebe ile nefsinin ezmesini bilmelidir. Zannediyorum bunun en kestirme yolu da, mazhar olunan bütün iyiliklerin Allah'tan geldiğini kabul, tasdik, itiraf ve ilan etmektir. Yoksa gurur, kibir ve kendini beğenme gibi hastalıklar bünyeye yerleşir ve bir daha da onları yerleştikleri yerden söküp atmak mümkün olmaz.

Üstad Bediüzzaman'ın da dediği gibi, insan kuru üzüm çubuğuna benzer. Nasıl ki o kuru çubuğun, üzümler üzerinde bir hak iddiası söz konusu değildir. Öyle de insan, kendindeki meziyetleri sahiplenemez ve bunların kendisinden kaynaklandığını iddia edemez.

Gurur, kendini bulamamış küçük insanlara âit bir boşluktur. Yine Üstadın dediği gibi: Cemiyet hayatında herkesin görünmek istediği bir pencere vardır. Boyu kısalar görünmek için ayak parmaklarının ucuna doğrularak uzun görünmeye çalışırlar ki, bu durum esasen onların

kısalığını ele verir. Boyu uzunlara gelince onlar da görünmemek için iki büklüm olurlar. Bu itibarla tevazu, bir büyüklük emaresi, tekebbür de küçüklük emaresi sayılmıştır. Evet büyüklerde büyüklüğün işareti küçük görünmek, küçüklerde küçüklüğün işareti de büyük görünmektir.

Basit insanlarda kompleks olur. Zaten büyüklenme de bunun bir tezahürüdür. Halbuki inanan insanlarda aşağılık duygusu olmamalı. Aslında; bunca İlâhî lütuflarla serfiraz mü'minde niçin aşağılık duygusu olsun ki?. Evet, bir kere o, kendini idrak seviyesinde bir insandır. İkincisi, imân gibi bir cevhere sahiptir. Üçüncüsü, eğer yapabiliyorsa, imân ve Kur'ân hizmetinde kendine düşen önemli misyonu vardır. Bütün bu meziyetlerle taltif edilmiş bir insanda aşağılık duygusu olamaz ve olmamalı. Öyleyse kibir, gurur ve kendini beğenmişlik gibi kötü duygular da onda olmamalı.

BENLİĞİ TERKETME

Benliği ve benlik buudlu şeyleri terketmek çok önemlidir ve önemine binaen de üzerinde ne kadar durulsa yeridir. Zira kâmil insan olabilmenin birinci şartı budur. O ise, insan olmanın yegane gayesidir. Şeytan benlik ve enaniyet sebebiyle huzurdan kovulmuştur. Her halde, onun huzurdan kovulmasını netice veren şeyler, insanın huzura kabulüne sebep olacak değildir. Halbuki kâmil insan olma, Cenâb-ı Hakk'ın huzur-u hassına kabul demektir. İlim, irfan elde edilen mertebeye sadece buud kazandırabilir. Yoksa, bizzat manevî mertebe kazandıramaz. Zannediyorum ilmine irfanına güvenip caka satanlar, ahirette bir çobandan farksız olarak haşrolacaklardır.

Fasıldan Fasıla 2

TEVAZU

İnsan kendini “sıfır” kabul etmeli; “sıfır” bile değil, Arapçadaki haliyle “sıfır” bilmeli. Çünkü “ı”larda kendini hissettiren bir sertlik vardır. Samimî mü'min, o kadarcık dahi olsa, nefsinin nazara vermemeli.

Kendinde bir şey vehmeden kaybetmiştir. İkram ve imtihan-ı ilâhî olarak bazı şeyler kendisine gösterilse veya güzel rüyalar görse, bunu dahi anlatıp kendine pay çıkararak hasta ruhlar vardır. Bu çok tehlikeli bir yoldur. Daha tehlikelisi de “Aczimize binâen Allah zaman zaman lütfediyor böyle” denmesi ve bu şekilde tevazu paketine sarılmış enâniyet ve riyakârlığa meyledilmesidir. Bir adam uça, gitse ağacın tepesine konsa, sonra da bunu sağda solda anlatsa, biliriz ki bu adam boştur. Ben nezaketim icabı böyle diyorum, yoksa o adam bomboştur. Çünkü Hak dostları, Cenâb-ı Hakk'ın sırlarını ifşa etmez. Bu türlü lütuflar, ulûhiyete ait sırlardır; ifşa edilmez. Allah da (celle celâluhû) zaten sırrını açığa vuran

kimselere onları daha fazla bildirmez. Bir kısım lütuflar ve o sırlar imtihan vesilesidir; tehlikeli ve ses çıkarılmaması gereken bir yerde cepteki bozuk paralar gibidir, hissettirilmemesi gerekir. Bozuk paraları şıkırdatırsan avcılar seni duyar, bu avcılar yaman olur, endişe et ki seni vurur.

Allah'ın has kulları kendisini bir şey kabul etmez. Kutup, önünü hep sisli dumanlı görür. Ufku açık değildir. Herkes onu ulaşılmaz zirvelerde müşahede eder; ama o kendisinin çukurlar içinde olduğunu zanneder.

Ayakların hep yere bassın ki, düştüğün zaman canın yanmasın; bir tarafın kırılmasın. Kendi vehimlerinle oluşturduğun dünyada bulunduğunu zannettiğin yüksek yerlerden düşersen, düştüğün yer en derin çukurlar olur ve hiçbir yerin sağlam kalmaz. Dikkat et, makamın, olduğunu zannettiğin yer değilse, düşmen de kaçınılmazdır.

Fasıldan Fasıla 2

Evet, insan Cenâb-ı Hakk'a güvenir, sa'ye sarılır, hikmete râm olur, kendi vazifesini eda ederse ve elde ettiği başarıları bir şükür vesilesi olarak değerlendirirse kendine güvenenlerin çok ötesinde bir performans gösterir; çok büyük başarılarla ulaşabilir. Fakat her başarı, onu bir kere daha yeni bir şükür koridoruna sürükler; enaniyet ve bencillik bataklığına düşmekten muhafaza eder. Diğerlerinin geçtiği yollardan geçer; ama düşmeden, yarı yolda pes etmeden, nefsin hevâ ve heveslerine takılmadan...

BENCİLLİK GİRDABI

Soru: Efendim, “bencillik girdabı” tabirini kullandınız...

Cevap: Evet, bencillik tam bir girdaba, anafora ve ters akıntıya benziyor. Allah muhafaza, insan böyle bir girdaba bir defa yakalandı mı, ondan kaçıp kurtulması çok zor oluyor.

Şimdiye kadar pek çok usta yüzücü bile bir girdaba kurban gitmiştir. Orta Asya'da, oraya Türkiye'den giden fedakâr bir öğretmen kardeşimiz de talebesini kurtarmak için kendini denize atmış, öyle bir girdaba tutulmuş ve boğulmuştu. O, inşaallah, girdabı bir cennet koridoru gibi değerlendirmişti; ama neticede girdap onu da alıvermişti.

Nefis, enaniyet ve bencillik bazen bir girdap, bazen de bir hortum gibi olur. Hani, güneyden gelen rüzgârların Atlas Okyanusu'nda hususî ad ve unvanlarla değişik hortumlar meydana getirdiği oluyor. Geçen sene, bir tane geliyor, dediler, Atlanta gibi şehirleri boşaltmayı düşündüler. İşte bencillik de bazen bir hortum keyfiyetine bürünüyor ve insanın gönlünde ne kadar iyi duygu varsa hepsini önüne katıp sürüklüyor. Bir hortum gibi bütün

güzel hasletlerin altından vurup üstünden çıkıyor, sel olup onları saman çöpü gibi oraya buraya savuruyor.

Bazen, sırf mütevazı görünme niyetiyle yapılan tevazu, kibirden daha tehlikeli ve daha öldürücü olabilir.

Gurbet Ufukları

HÜVE

Cenâb-ı Hakk'ın nimetlerini ondan bilmek, ihsanları ona izafe ederek hatırlamak bir şükr-ü manevîdir. Bu da, o türden nimetlerin ziyadeleşmesine vesile olur. Onu görmezlikten gelmek ise nankörlüktür. Nankörlük de azab-ı ilâhîyi gerektirir ve nimetin inkıtâına vesile olur. Hususiyle “enaniyet asrı” diyebileceğimiz içinde yaşadığımız zaman diliminde, insanlar pohpohlanmak, övülmek için bahaneler arıyorlar. Her şey bir çalıma, kuruntu ve riyaya bağlanmış gidiyor ve her yerde bir havâîlik hâkim. Bu havâîliğe karşı ciddî olmak iktiza ediyor.

Eğer insanın davranışları, azmi, cehti ve tercihi herhangi bir şeyin meydana gelmesi için bir sebepse ve buna bir değer atfedilecekse bunu öbür âleme bırakmalı. Burada onlara değer atfettiğimiz zaman hiç farkına varmadan, işi o işin asıl sahibinden koparmış ve kendimize mâletmiş oluruz. Bunda da bir şirk-i hafî vardır. “Vallahu halakakum vemâ ta'melûn. Sizi de, yaptığınız şeyleri de yaratan Allah'tır” (Sâffât, 37/96) ilâhî beyanı bize bunu ifade ediyor. Bu sebeple başkalarını takdir edenler, takdir ederken temkinli olmalı; hem fiilleri asıl sahibinden koparmamaları, hem de takdir ettikleri insana zarar vermemeleri açısından dikkatli davranmalı.

Bazen kendisine başarı isnad edilen şahıs, öyle bir takdir karşısında dayanamayacak kadar zayıf bir adam olabilir. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) böyle bir münasebetle “Kardeşinin boynunu kırdın” diyor. “O yaptı, o etti, o mükemmel, o şöyle, eşi menendi yok...” şeklinde şeyler söylenince “Onun boynunu kırdın” buyuruyor. Üstad Hazretleri de, hem onları övmek suretiyle boyunlarını kırmamak, hem de başkalarında rekabet, kıskançlık ve haset hislerini tahrik etmemek için talebelerinde sadakat, samimiyet ve vefa arıyor. Onları keşif, keramet ya da harikulâdeliklere değil; bu vasıfları elde etmeye ve mübalâğalardan kaçarak her şeye rağmen vefalı olmaya çağırıyor.

Öyleyse, her şeyi silmeli, “O” demeli. “Ene”den vazgeçip “Hüve”ye bağlanmalı. Bütün meseleleri “Hû”ya irca etmeli.

Gerçi, Üstad Hazretleri, “ene”yi yırt, “nahnü”yü göster diyor. Bu mülâhazanın mânâsı şudur: İlle de bazı işler, başarılar, muvaffakiyetler için bir sebep gösterilecekse heyet gösterilmeli; tek tek fertler değil de onların vifak ve ittifakıyla hâsıl olan şahs-ı mânevî nazara verilmeli. Cenâb-ı Hakk’ın tevfkisinin tahakkuku için vifak ve ittifak bir şart-ı adîdir, mülâhazasına bağlanmalı. Fakat esas tevhîde ulaşma, ene’yi yırtıp nahnü’den geçip Hüve’yi göstermekle olur. Temelde ene (ben), ente (sen), entüm (siz) ve nahnü (biz) kısacası bunların hepsi Hüve’ye bağlanmalıdır. Acz, fakr yolunun esası da budur.

Gurbet Ufukları

İDDİALİ OLMAMA

Soru: Bir insanın: “Ben şu makama geldiğimde şöyle yaparım, böyle yaparım” demesi uygun mudur?

Cevap: Benlik ve enaniyet kokması açısından bana bu türlü ifadeler fevkalade sakil geliyor. Zira bizim sahip olduğumuz bütün güzel hasletler Cenâb-ı Hakk’ın ihsanıdır. Bizler o nimetlere ancak birer uğrak olabiliriz. Eğer, varsa birtakım hasletlerimiz, meziyetlerimiz, kabiliyetlerimiz bunları ancak “tahdis-i nimet” zâviyesinden yâdetmeli ve kendimizi, bu güzelliklerin teşhir edilmesine birer vesile ve vasıta görmeliyiz.

Ayrıca, bazı makam ve mertebelerde hizmet etmesi muhtemel insanların, daha o seviyelere gelmeden “şöyle yapacağım, böyle yapacağım” şeklinde konuşmaları, hiç de akıllıca bir davranış değildir. Kaldı ki, Cenâb-ı Hakk ona, o imkanları verirse ve müsaade ederse acaba söylediklerini yapabilecek mi? Bunu da unutmamak, hatta kat’iyen hatırdan çıkarmamak lazımdır.

Fasıldan Fasıla 1